

בארות המים

סוכה

ד' ע"א

דמהאי טעמא פסלין אף את חלקה העליון, אולם יתכן דאף דבלא קרקע ליכא שם דירה וכדחזינן בגמ' (י א) אף מ"מ הוי היכ"ת בעלמא לאשוויי שם דירה, וממילא לא בעינן דתהא הקרקע חלק מענא הסוכה, וכל דפועל חזיא למידרך רגל כשרה, ולפ"ז שוב ז"צ הא דפסלין סוכה גבוהה למעלה מעשרים ואף את חלקה העליון [וכשעומד כדרכו ראשו ורובו בחלקה העליון].

ונראה לבאר גדר הדברים, דדיינין על כללות הסוכה האם אית בה חלל כ' אמה, וכיון דחדא סוכה היא ויש בהך סוכה חלל עשרים אמה ממילא פסולה כולה, ולא פלגינן לסוכה לומר דבחציה העליון ליכא חלל כ', דכולה חדא סוכה היא והרי יש בה חלל כ' [ואף דבחלקה העליון ל"ש טעם הפסול דהיכר וזל סוכה, מ"מ כבר נקבע שיעור סוכה כ' אמה ויש להאריך עוד].

ומעתה הא דבעינן לצטל המיעוט, תלי לכאורה בהנך צ' דרכים, דלדרך הא' דיסוד פסולא דלמעלה מכ' משום דאיכא דין קרקע בסוכה, הא דבעינן ציטול היינו לאשוויי לקרקע, דבלא הציטול לא חשיב קרקע, ולדרך הב' דיסוד הדין דסוכה שיש בחללה יותר מכ' פסולה, יסוד הדין דבעינן מיעוט היינו למעט החלל, דבלא מיעוט אכתי חשיב חלל כ' והדבר הממעט נידון כמונח בהך חלל, ורק ע"י ציטול נתמעט ונתצטל עכ"ל החלל ונידון כמלא וסתום.

והנה בכמה דוכתי מצינו לכא' דלא בעינן ציטול, וכגון לק' בסמוך גבי אינטבא [אלא דהתם לשון הגמ' צנה צה אינטבא ופירש רש"י (ד"ה על פני כולה) דהיינו של אצנים וטיט (ויעוין ברמ"ה דהוסיף או של ענים) ואפשר דמירי דמחוצרת לקרקע, ועוד דיתכן דכיון דהויא צנין מודים חכמים דעדיפא מעפר ואף בסתם צטלה, ועוד דיתכן דסתמא דמילתא אין עתיד לפנותה, ולכמה ראשונים מודים חכמים צעפר ואין

היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט כו' - מצואר דסוכה הגבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה כולה, ואף ליטב בחלקה העליון, אף צירושלמי איכא מאן דמכשיר צוה, וז"ל הירושלמי (פ"ה א"ה) רב הושעיה צעי הציא נסר ונתנו על גבי חולייה של עמוד פשיטא אם ימוד מן הנסר יש כאן עשרים אמה אם ימוד מן הקרקע אין כאן עשרים אמה כו' א"ר מיישא ותמיה אנא היך רב הושעיה צריכא ליה ולמה לא יליף לה מן הדא דרבי צה בר ממל דתנינן תמן המשלשל דפנות מלמעלן למטון אם גבוה מן הארץ ג' טפחים פסולה וא"ר צה בר ממל כשאניו יושב ואוכל צלין של דפנות אצל אם היה יושב ואוכל צלין של דפנות כשירה כו' עכ"ל הירושלמי.

הרי דרבי אצא בר ממל סבר דהא דמחיצה תלויה פסולה בסוכה היינו רק ליטב כנגד האויר, אף כנגד הדופן כשירה, ורבי מיישא יליף מהא דהוא הדין ציושב בסוכה ע"ג אינטבא, אף דרחוקה יותר מד' אמות דליכא דופן עקומה וליכא דפנות לאינטבא צפנ"ע, מ"מ כיון דהאדם יושב בגובה הסוכה, יואל ידי חוצתו, דאין סוכה גבוהה מעשרים אמה פסולה אלא בקרקעיתה, אף ר"י צירושלמי שם פליג ומסיק דמקרקע הסוכה אתה מודד עשרים אמה וכמצואר בסוגין.

ועמדו בגדר הדבר, דאמאי באמת לא מכשרינן חלקה העליון של הסוכה^א, ומצינו צוה צ' דרכים, יש המצארים דבסוכה איכא דין קרקע [וכמצואר לקמן (י א) דבעינן דתהא אף ראויה לקבל כרים וכסתות דבלא"ה לא חזיא לדירה, ויתכן עוד דעיקר רשות הסוכה צעיא קרקע וכדנת' במקו"א] ומה"ט לא מצינן להכשיר חלקה העליון של הסוכה דהא לית ליה קרקע.

אולם משמיה דהגר"ח מ"טו דבסוכה ליכא דין קרקע, ואפשר דכוונתו רק דליכא דין קרקע מדין הרשות, אף מודה דבעינן קרקע לשם דירה וכדמוכח לקמן (י א), ושוב י"ל כנ"ל

^א ועיקר הקושיא לטעמא דרבה דבעינן היכר ולטעמא דרבי זירא דבעינן זל סוכה, אף לרצא דטעמא משום דירת קצע לא קשיא מידי, דמ"מ הך סוכה צעיא צנין קצע, ואדרבה הראשונים נתקשו לרצא היאך מהני מיעוט ואינטבא, והראב"ד וההשלמה דנו להוכיח מסוגין דלית הלכתא כרצא, ויעוין להלן.

נראה דפירש ענין הציטול הכא היינו דמצטלו מתשמישו, דאין עומד עוד להשתמש בו, ועי"ז הרי הוא צטל לקרקע ונעשה כחלק מן הקרקע.⁷

ויעוין בלשון רבינו מנוח (פ"ד מסוכה הי"ג) וז"ל לא דמי לחמץ דהתם דעתו לצערנו לגמרי אצל הכא הא אחשביה ומשוי ליה קרקע הסוכה דאי לא אחשביה לא ממעט ע"כ, ומבואר דאדרבה אם יצטלנו מחשיבותו לגמרי כציטול חמץ, לא יהא שייך לדונו כקרקע הסוכה, ומדצריו נראה לכאורה דגדר הציטול היינו דמצטלו ומטפילו לקרקע דימשמש אף הוא מעשה קרקע, ועי"ז נעשה כחלק מן הקרקע.

וזה לשון הריב"ן, ציטלו שצפירוש אמר הריני מצטלו לשם כל ימי החג הוי מיעוט, שדרך בני אדם למעט צכך כו' וכל שכן עפר שכן דרך בני אדם לעשות רצפה מעפר ולצטלו בקרקע, תצן אם אין עתיד לפנותו כלומר שלא צטלו לשם מיעוט כו' עכ"ל, ולכאורה נראה מדצריו דהך ציטול היינו דדעתו דימשמש כקרקע הסוכה [ומשמע דהוי עשייה וייחוד בדבר דימשמש לקרקע, וזהו עיקר החילוק בין ציטול לאין עתיד לפנותו, דצאין עתיד לפנותו לא עביד עשייה כלל דצדד ורק דאין דעתו לפנותו, והא דנקיט גבי ציטול 'ואמר', היינו משום דס"ל דהוי עשיית חלות כעין ייחוד כלי, ובעינין דיצור לזה (וגבי ייחוד כלי דנו האחרו' ואכ"מ) ומ"מ ליכא הכרח דכוונתו דבעינין אמירה צפה, דיתכן דלמחשבה נמי קרי אמירה, אלא כוונתו רק דבעינין עשייה צמחשבתו, ולא סגי דדעתו לכך דימשמש הדבר צפועל כקרקע].

אך מלשון רש"י (בעירוזין ובחולין) וש"ר משמע דכל ענין הציטול מנד האדם היינו רק דדעתו להניחו שם ולא ליטלו (ובלשון ציטול דגבי קשר) וכנ"ל וממילא נעשה כקרקע (או דמצטל החלל).

האם מותר לבטל בשבת ויום טוב - בעירוזין (קד א) תנן בזוקין מלח על גבי כבש צביל שלא יחליקו ובגמ' רמי ליה רב איקא מפשרניא לרבא תנן בזוקין מלח על גבי כבש צביל שלא יחליקו במקדש אין במדינה לא ורמינהי חצר שנתקלקלה צמימי גשמים מציא תצן ומרדה צה, ומשני שאני תצן דלא

עתיד לפנותו וכללהלן] ועוד מצינו בסוכה ע"ג סוכה, דמודדין לעליונה מגג התחתונה (יא יעו"ש צרש"י).

ולדרך הא' דיסוד הדין משום דאיכא דין קרקע בסוכה, ניחא צפשיטות לכאורה, דאיצטבא הויא קרקע אף צלא הקרקע שתחתיה, ורק בתצן ועפר, ואף צכרים וכסתות, דלא חזו למידרך רגל צלא קרקע שתחתיהן, בעינין לציטול לאשווי קרקע³, אף לדרך הצ' דבעינין למעט החלל צ"ל לכאו' דצאיצטבא סתמא הוי כציטול וכנ"ל.

וכן בסוכה ע"ג סוכה, כיון דגג התחתונה ראוי לקבל אדם (ואף צריס וכסתות) שעל גביו, שפיר חשיב קרקע צפני"ע ולא בעינין כלל ציטול לאשווי קרקע, ולדרך הצ' דבעינין למעט החלל, י"ל דדוקא צריס וכסתות ותצן ועפר אינן ממעטין החלל צלא ציטול, ומשום דאדרבה הרי הם נידונים כמונחים בסוכה, משא"כ בסוכה שע"ג סוכה דאין הסכך מונח בתוך הסוכה התחתונה אלא על גבה, ולהכי שפיר ממעט החלל אף צלא ציטול (ולשיטת הרא' דסגי ציטול לשצעת ימים, צסוכה ע"ג סוכה סתמא דמילתא ציטלו לשצעת הימים).

בגדר הביטול - צפשוטו ענין הציטול מנד האדם היינו דדעת האדם להותיר הדבר צמקומו ולא ליטלו משם [ועי"ז ממילא מצטל הדבר לקרקע ונעשה חלק מן הקרקע לדרך הא', או דנקבע דזהו מקומו ועי"ז מצטל החלל ונידון כמלא לדרך הצ"ג] וכ"ה בלשון רש"י בעירוזין (עמ צ) צטליה אמר לא שקילנא ליה מהכא (ויעו"ש צרש"י שם קד א ובחולין פג צ) וכ"ה לשון רבינו חננאל צסוגין שהסכים שלא ליטלו משם לעולם עכ"ל ועוד, וכן מצינו לשון ציטול גבי קשר (שצת קיב צ ובצ"ד) והיינו דדעתו להותיר הקשר לעולם ולא להתירו, אלא דנתקשו הראשונים דא"כ צמה חלוק ציטלו מאין עתיד לפנותו (ויעוין להלן).

ובשו"ת מהרי"ק (סי' קמז) כתב גבי ציטול חמץ וז"ל לדברי רבינו שלמה והמיימון דכתבו דמדאורייתא צציטול צעלמא סגי דהיינו מתשציתו כו' לדידהו אינו מטעם הפקר אלא שעושהו כעפרא צעלמא כדמשמע לשון השצתה והויא דומיא דההיא דתצן וצטלו דפ"ק דסוכה כו' עכ"ל, ולכאורה

² ובתוס' (כא צ סד"ה שאין) מבואר דאף מיטה אינה ממעטת דומיא דצריס וכסתות, אף דחזיא לשמש כקרקע, אף חסם מיירי למעט מעשרה לפסול, וצוה י"ל דאף אי חשיבא כקרקע מ"מ כיון דלא מצטל לה, אכתי גס קרקע הסוכה חשיבא כקרקע, משא"כ להכשיר, י"ל דכל דחזיא למיהוי קרקע מהניא למעט מכ' להכשיר.

³ א"ב דכל הא דאף צעודו מלא נידון כחלל היינו משום דעומד להנטל (בלשון הרשב"א צ"צ יט צ) ומהאי טעמא כמאן דפנייה דמי (כל' רש"י צסוגין) משא"כ היכא דציטלו דשוב אינו עומד להנטל.

⁷ ויעוין צתוס' (צ"צ כ א) גבי ריקי דהקשו דאי מצטל ליה שוב אין מקבל טומאה דהוי ככופת שאור שיחדה לישיצה וכצית שסככו צזרעים דטהורין (חולין קטב א) ומסקנת הרמב"ן (שם) דאה"נ צגוונא דמצטלו אין מקבל טומאה יעו"ש, והיינו דכשמצטלו הוי ייחוד לשמש כמחיצה וציטול מתורת אוכל, אף מדצרי המהרי"ק נראה לכאורה דענין הציטול היינו לצטלו מתשמישו, וממילא צטל ונטפל לקרקע ונעשה כחלק מן הקרקע.

חמה לסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין כו' נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל רבי אליעזר טליתו לאחוריו וינא כו' ותיפשוט ליה מדידיה דתנן פקק החלון רבי אליעזר אומר זמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין התם הוא דמבטל אבל הכא דלא מבטל לא, ומבואר דכשם דהסותם חלון ומבטל ליה השיב תוספת זנין ה"נ צפורס סדין ע"ג הסוכה ומבטל ליה [ויעוין בתוס' (ב"ב כ א)] אך יתכן דהיינו דוקא התם דמוסיף סתימה, אך בזמניה תנן ע"ג קרקע, אף דמבטל ליה, ליכא הכרח דחשיב זונה, ומשמעות רש"י בעירובין דלא נאסר אלא בגוונא דמשה גומות ע"י התנן וכנ"ל, אך ע"כ הגבחה הרצפה לא חשיבא תוספת זנין.

ובעירובין שם האי מלח היכי דמי אי דמבטליה קא מוסיף אצנין ואי דלא קא מבטליה קא הויא חזינה, ובחולין (פג ב) כיסוי הדם נוהג בחולין אבל לא צמוקדשין כו' מאי טעמא לא אילימא משום דהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה והכא לא אפשר, היכי ליעביד ליתביד וליבטליה קמוסיף אצנין וכתביד הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, לא ליבטליה קא הוי חזינה כו', ומבואר דהנותן מלח ע"ג הכבש ומבטלו, והנותן עפר על קרקע העזרה ומבטלו, חשיב תוספת ושינוי צנין ונאסר מדינא דהכל בכתב, אך ליכא הכרח דחשיב זנין אף לענין מלאכת זונה דשבת.

משך זמן הביטול - נחלקו הראשונים האם צעין ציטול לעולם, ומצינו בזה כמה שיטות בדברי הראשונים.

לשון רש"י וציטול לשבעה, וכן גבי כרים וכסתות, שאין סופו להניח כל שבעה כו' דבטלינהו לכל שבעה, וכ"ה בריב"ן ובפי' רבנו אברהם מן ההר, וכ"נ מדברי פסקי הרי"ד גבי אין עתיד לפנותו, וכן הוא בלשון הרי"א (ה"א א' ג) יעו"ש^ב וכן הסכים הרא"ש (ס"ב) דציטול דהכא כל זמן מצות סוכה וכן

מבטיל ליה, ומבואר בדברי הגמ', דאסור להניח תנן צחצר ולצטלו, ובטעמא דמילתא לשון רש"י שם משום אשווי גומות דמלאכה הוא ששבת דהוי כזנין עכ"ל, ומשמע דדוקא היכא דמשה גומות ע"י חשיב זנין אי מבטל ליה [ובכה"ג הוי זנין דאורייתא וכדאיתא ששבת (פא ב) גומא וטממה צבית חייב משום זונה, אלא דיתכן דכלל גוונא גזרינן דילמא אתי לאשווי גומות].

אך מדברי רש"י (שם ד"ה קא מוסיף) ששם יש מפרשים משמע לכאן דאף בלא אשווי גומות, כל דמבטל ליה חשיב מוסיף על הזנין ואסור יעו"ש, ויעוין עוד בתוס' רבנו פרץ (עירובין שם) ויעוין במגן אברהם (סי' תרלג סק"ד) ובאחרו' שם.

ורבינו מנח (פ"ד מסוכה ה"ג) כתב וז"ל כ"ע אם יוכל לצטלו צי"ט דלא דמי לחמץ דהתם דעתו לצטלו לגמרי אבל הכא הא אחשביה ומשוי ליה קרקע הסוכה ודמי לזונה דאי לא אחשביה לא ממעט ומסתברא דמבטל ליה שהרי אין צו מעשה כלל ואפילו מעשה זוטא כגון דבור דהא צציטול בלבו סגי עכ"ל, וביארו האחרו' (יעוין בנשמת אדם כלל קמו ששם הרבני המופלג יניק וחכים טובא מוהר"ר שלום) דכוונתו בגוונא דכבר הניחו מעיו"ט, אלא דבא לצטלו צי"ט, וזוה נסתפק אי אסור, ומסיק דכיון דסגי צציטול בליבו ואף דיבור לא בעי, ליכא זזה איסור מלאכה [והוי כקושר קשר מערב שבת על מנת להתירו לאלתר, ונמלך ששבת להותירו קשור לעולם, דאף את"ל דמעשה חשיב כקשר של קיימא (דירוד לזה במחשבה גרידא) מ"מ לא שייך לדנו כקושר בהך מחשבה] ויעוין בהג' הגרע"א (במג"א שם) דנסתפק בזה בגוונא דמיעטה בערב יום טוב אי שרי לצטל צי"ט (והאחרו' דנו לאסור משום מתקן, כיון דזוה מכשיר הסוכה ואכמ"ל).

ולקמן צפרק הישן (כו ב) מעשה צרבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן צרבי אלעאי בקיסרי והגיע

^ה מבואר דצדציו דסגי צציטול בלב, ומש"כ לעיל שם תנן וציטלו הרי זה מיעוט דכיון שציטלו צפיו לא חיישינן דלמא ממליך ושקיל ליה לזבהמה נראה דטס"ה והיא כתוב צקיזר שציטלו צפיו וכוונתו שציטלו בפירוש ולאפוקי אין עתיד לפנותו דהוי סתמא גרידא, ונתארך הגרש לוי"ו, וכן הוא לשון הרי"א מלוניל בסוגין "כיון שצטלו צפיו לא חיישינן דילמא ממליך ושקיל ליה לזבהמה" עכ"ל, ונ' דהוא מקור לשון רבינו מנח.

^י אלא דיל"ע דהנה רבנו מנח (שם ה"ד) הביא דברי ההשלמה בסוגין 'דכל הני מיעוטיין בין אצטבא בין תנן בין עפר אף על פי שאינו עושה מעשה בסכך כיון שעושה מעשה להכשיר הסכך אין כאן משום מעשה ולא מן העשוי' ומשמע מלשונו דנהי דלא בעינן מעשה בסכך אך מעשה מיהא בעי (ויעוין בזה להלן) ולכאורה לפ"ז צנתן תנן על מנת לפנותו ולאחר מכן חזר וציטלו במחשבה, ליכא מעשה כלל, וא"כ יפסל משום תולמ"ה, וציו"ט א"א לנענע הסכך וי"ל.

^י והנה הצ"י (סי' שיז) דקדק מדברי רש"י ששבת (ק"ב א) דשיעור קשר שאינו של קיימא דשרי לקושרו לכתחילה היינו כל שאין עומד להתקיים שבעה ימים [ויעוין עוד בריב"א (לעיל ג ב) וז"ל אית דמפרשי לפום נוסחי דגרסינן אין מביאין דכולהו מדינא ניניהו ולא מדרבנן דכיון דלאו בני קיומא ניניהו לשבעת ימים מהשתא חשיבי כמאן דליחנהו עכ"ל ומשמע לכאן דאף לענין להביא את הטומאה שיעורו אי מתקיימין שבעת ימים] אך הכא משמע דלא תלי בשיעור שבעה ימים דוקא, אלא בימי החג, וכדפירש רש"י גבי אין עתיד לפנותו כל ימי החג, וכן לשון הרא"ש 'זמן מצות סוכה' וכ"נ מד' הרי"ן דדימה להא דצטומאה סגי צציטול כל זמן שהטומאה שם, ונפק"מ בצמ"ע החג, ויעוין עוד בהע"ל להלן.

^ה לשון הרי"א שם "אין ממעטין עד שיצטלם בפירוש כל ימי סוכה", ולפ"ר כוונתו כל ימי חג הסוכות (וימתן דכתב צקיזר סוכ' כדרכו וכדך הרי"ד והושלם סוכה במקום סוכות) אך יש מקום לפרש דלא תלי במשך ימי חג הסוכות, אלא במשך זמן המלאות הסוכה, דבעינן דיהא דעתו לצטל המיעוט

הכריע הר"ן יעו"ש, וכתבו האחרו' דכן מצואר להך גירסא בגמ' 'צטלינהו לכולהו' והיינו לכל ימי החג.

וחזינן תרתי, חדא דלא צעינן ציטול לעולם וסגי ציטול לשבעת ימי החג, ועוד חזינן דמ"מ צעינן עכ"פ ציטול לכל שבעת הימים, ולא סגי ציטול לשעה או ליום אחד.

אך לשון רבינו חננאל תצן וציטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר וציטלו כגון שהסכים שלא ליטלו משם לעולם, ומצואר דצעינן ציטול לעולם, וכן נטה הראצ"ה (סי' תקט) וז"ל כל הני ציטולים נראה לי שמצטל בפיו עד עולם וכן פירש רבינו חננאל, ורש"י פירש לשבעת ימי החג עכ"ל וכן נקט המ"מ (פ"ד מסוכה ה"ג ויעו"ש בלח"מ) וכן הכריע הריטב"א וז"ל הנכון דצטליה היינו שצטלו שם לעולם צין בפיו צין בלבד עכ"ל, אלא דצדברי הריטב"א מצואר דסגי ציטול בלבד וכן משמעות לשון רבינו חננאל, ואילו הראצ"ה הנריך ציטול צפה (ואולי צ"ל שמצטל בפיו והיינו צפירוש, אך מודה דא"צ ציטול צפה וכמשמעות הר"ה, אך במרדכי העתק בפיו כלפנינו).

והריטב"א הוכיח כן מדאמרין דצכריס וכסתות בטלה דעתו, ומשום דאין דרך לצטל כלי תשמישו לעולם, ואי סגי ציטול לשבעת ימים אמאי בטלה דעתו, אך רש"י לטעמיה פ"י שאין סופו להניח שם כל שבעה מפני הפסד ממונו, והיינו משום דנפסדים בעפר וצ'ורות (כדנ' בר"ח) ובגשמים ובמדרס הרגלים ובלחות הקרקע (כדנ' המאירי) והר"ן פ"י דאין אדם מצטלן משום דמשתמש בהן תדיר.

והר"ן הוכיח לאידך גיסא, דהא לענין כרי של תצואה מצואר בפשוטו צמתני' דאלות (פט"ו מ"ז) דהוי ציטול ואי צעינן ציטול לעולם הא בטלה דעתו ככריס וכסתות, וע"כ דסגי ציטול לכל משך הזמן דהטומאה שם ודרך כרי לעמוד זמן דאין אדם מזיזו כלל, וה"נ סגי ציטול לשבעת ימי הסוכ', אך הריטב"א פ"י צאמת הך דכרי של תצואה באופ"א דלא מהני ציטול יעו"ש וצחי' הרא"ה [ומצואר גם מדברי הרא"ה דגבי טומאה צעינן ציטול לעולם, ולכאור' ה"ה גבי סוכה (וא"מ) ויעוין בריטב"א צמגילה (כו ז) צשם רבינו גבי מיעוט צחלון דסגי ציטול לזמן (ולכאורה כוונתו להרא"ה, ודעת הרשב"א צ"צ יט דגבי מיעוט צחלון דצעינן ציטול לעולם) ויל"ד].

מיעוט צחלון - צפרק לא יחפור (יט ז) אמר ר' טובי צר קיסנא אמר שמואל ריקק אינו ממעט צחלון כו' לא מיבעיא עצה כיון דאיחזי ליה לא מצטיל ליה אצל ריקק דממאיס אימא צטולי מצטיל ליה קמ"ל כו' מיתבי קופה מלאה תצן וחצית מלאה גרורות המונחים צחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תצן וגרורות לעמוד צפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין והא תצן חזי לצהמתו צסריא כו', ומצואר דכל מידי דחזי ליה אינו חוצץ צחלון, ומשום דלא מצטל ליה, ומשמע מדברי הגמ' דצעינן ציטול לעולם דוקא, דאל"כ מה צכך דחזי ליה, והא אפשר דמ"מ מצטלו לשעתו, וכן דקדקו מלשון רש"י שם כולהו הנך תיובתא דשמואל דאמר מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן אין ממעט צחלון עכ"ל, אלמא דסגי דחזי ליטלו משם לאחר זמן, וכ"כ הריטב"א צסוגין צשם רש"י צצ"ב, דלענין מיעוט צחלון צעינן מיעוט לעולם, וכן נראה מדברי החוס' (צ"כ כ"ד דהאמ"א) דצעינן מיעוט לעולם.

וכן מצואר דצדברי הרא"ש בהל' טומאה (סי' ט') דלענין למעט צחלון צעי ציטול לעולם וז"ל צצצא צתרא מוכח שאין הדבר המונח צחלון מונע מלעבור שם הטומאה עד שיצטלנו שם ציטול עולם שאין דעתו עוד ליטלו משם עכ"ל, ואע"ג דלענין סוכה הסכים הרא"ש צסוגין לשיטת רש"י דסגי ציטול לשבעה וכנ"ל.

והריטב"א צסוגין למד מהתם דהוא הדין צסוגין צעינן ציטול לעולם, ותמה על שיטת רש"י דסגי ציטול לשבעה, אך דעת רש"י והרא"ש חזינן לכאורה דחלוק דין ציטול דסוכה מדין ציטול דמיעוט צחלון, דאף דהכא סגי ציטול לימי החג, לענין מיעוט צחלון צעינן ציטול לעולם [ויחכן דאף לענין מיעוט צחלון הוי פשיטא לן מסברא דצעי עכ"פ ציטול לשעה, אלא דר' טובי צר קיסנא חדית דטומאה שאני דצעי ציטול לעולם וממילא כל מידי דחזי ליה אינו ממעט, וצ"ה שו"ט צסוגיא דהתם, אי דין מיעוט חלון כדין מיעוט דסוכה ושאר דוכתי דסגי ציטול לשעה או דצעינן ציטול לעולם].

ובגדר החילוק יש לצאר צכמה אנפי, יש מצאריס דצסוכה סגי למעט החלל, ולא צעינן לדון דנעשה הדבר חלק מן הקרקע, ולזה סגי אף ציטול לשעה, דמ"מ נתמעט החלל

לכל משך זמן המצאות הסוכה, ואם אין דעתו לסתור את הסוכה עד זמן מרובה, צעינן דיצטל המיעוט לכל משך זמן המצאות הסוכה, ויעוין צפמ"ג (סי' תרלג א"א סק"ד) דנתקשה מסברא לשיטת הראשונים דצעי ציטול לעולם דמה צכך שיטול לאחר שבעת ימי החג דהא סותר כל הסוכה, ויעוין להלן.

ו' וז"ל ולא מחמת הפסד הצא מחמת הגשמים לצד עד שדקדק צנר חנוכה שהיא צתוך הצית ואין שם חשש גשמים שיהא מיעוט שאף מחמת המדרס והפסד לחות הקרקע אדם נמנע צכך ואף צכריס פחותים שדרכן של צני אדם לצטלן צשיצה לשם מ"מ לא נתנו חכמים דצריהם לשיעורין עכ"ל, ויעוין צציאור הלכה (סי' תרלג ס"ג) דלכאורה צמצעות דמציעין ע"ג הריצפה צצתי העשירים מהני ציטול, אך לד' המאירי שמה אף צזה אמרינן לא פלוג [ועוד דן שם לשיטות דצעי ציטול לעולם, אי הא דנוטלין אותן לכצסן מגרע או כיון דנוטל ע"מ להחזיר אכתי חשיצ ציטול לעולם] יעו"ש.

ומבואר בר"ן דלפ"ז הוא הדין לענין טומאה (למעט שם אהל דצית לאשוויי טומאה רחוקה) סגי בציטול לכל משך הזמן שהטומאה שם, וכן מבואר בר"טצ"א בסוגין לענין אין עתיד לפנותו (דלשיטתו) בסוגין בסוכה היינו ציטול לשבעה וע' (להלן) וכן מבואר בדברי הר"טצ"א במגילה בשם הרא"ה לענין מיעוט בחלון וכנ"ל.

וצ"ב גדר הך דינא דצעינן ציטול לשבעת ימי החג, ויש מהאחרון דביארו דהיינו מדין סוכה הראויה לשבעה [וצתרי אנפי, דיש לומר דכשמצטלו ליום אחד, הרי מעתה אין הסוכה כשרה אלא ליום זה, אך כלפי מחר הרי הסוכה פסולה מהשתא, כיון דכלפי הזמן דלמחר ליכא ציטול, ועוד יש לבאר, דכיון דלא ציטלו למחר, ומסתמא עתיד להנטל, מה"ט חשיבא אין ראויה לשבעה, אך בפשוטו כיון דהוא מחוסר מעשה ליטלו, לא חשיב עי"ז סוכה שאין ראויה לשבעה, ואף בגוונא דעומדת הסוכה להפסל ע"י רוח מזויה דנו האחרון אי הוי בכלל אין ראויה לשבעה כל דהשתא ראויה היא (ואכ"מ) וכ"ש הכא דמחוסר מעשה בן דעת] אך מדברי הראשונים דדימו להא דצטומאה צעינן כל משך הזמן שהטומאה שם, נראה לא כן.

ולפ"ד משמע דגדר הדבר, דצעינן ציטול לכל משך זמן הדין, ולא דיינינן כלל על הזמן דלאחר מכן, אך לכאור' גבי טומאה הדברים צריכים ביאור, דלכאורה גבי טומאה ליכא שייכות כלל בין יום אחד למשנהו ובין שעה אחת להצרתה, ומהיכ"ת דעל ידי שדעתו להותיר הטומאה יום נוסף, היא צריך לצטול המיעוט אף למחר, ובלא"ה לא יהני המיעוט אף ליום זה [וגבי מיעוט צית לאשוויי טומאה רחוקה, נמצא לכאורה דאם דעתו להניח הטומאה יום אחד והמיעוט יום אחד, הויא טומאה רחוקה ובוקעת, אך אם היא צדעתו להותיר את הטומאה יום נוסף, מעתה לא חשיב מיעוט כלפי הך טומאה, ושוב לא תצקע הך טומאה, והדבר צ"ב טובא, דהיאך על ידי דדעתו להניח הטומאה זמן נוסף, יפקע הימנה שם טומאה רחוקה השתא] ויש להאריך בזה.

וגבי סוכה היה מקום לבאר עוד באופן"א, דלא תלי בשבעת ימי החג כריהטת לשון הראשונים, אלא בזמן המנארות הסוכה, אלא דסתמא דמילתא דרך לסתור הסוכה אחר החג ולהכי נקטי שבעת ימי החג, ולשון הרא"ה שצטול בפירוש כל ימי סוכה עכ"ל, ויש לפרש דהיינו כל משך זמן המנארות הסוכה, אך ריהטת ש"ר דתלי במשך ימי החג ולא בזמן המנארות הסוכה, ויעוין צטור (סי' תרג) דצעינן ציטול לשמונה ימים, ויעו"ש

לאותה שעה, משא"כ לענין מיעוט בחלון, דכבר ביארו האחרון התם דיסוד הדין משום דצטול שם חלון [ואין הגדר דאין הטומאה עוברת בפחות מטפת, דהא חזינן דחלון העשוי למאור שיעורו כמלא מקדח (פי"ג דאהלות מ"א)] ולצטול שם חלון י"ל דצעינן דיעשה הדבר כחלק מן הכותל, אך מיעוט חלל החלון גרידא אינו מצטול שם חלון.

עוד יש מקום לבאר איפכא, ועפמשנ"ת לעיל, דבאמת מסבירא היה מקום להכשיר את חלקה העליון של הסוכה אף בלא ציטול כלל, וכדסביר רבי מיישא בירושלמי (ה"א) והא דפסלינן נתבאר לעיל (בדרך א') דהיינו משום דצטומאה איכא דין קרקע, ומעתה יש לומר דצטומאה לא צעינן כלל אף למעט החלל, וסגי לדון דהך מיעוט נעשה מעתה קרקע הסוכה, והרי איכא קרקע לחלק העליון של הסוכה [ולא צעינן כלל לצטולה לקרקע עולם] והא דצעינן עכ"פ מיעוט לשבעה, י"ל דהיינו כדלדידו האחרון דהוא מדינא דסוכה הראויה לשבעה (כג א') וכדלהלן, אך סתימת הדברים לא משמע דהוי מדינא דסוכה הראויה לשבעה.

והרי"טב"א במגילה (כו ז) נקט תחילה בפשיטות דצעינן ציטול לעולם, אך סיים וז"ל דעת מורי רבינו נר"ו דלא צעינן בשום דבר דמצטול ליה לעולם אלא כיון דקא מצטול ליה בזמן החניכה כהא דהכא בהכי סגי, והיינו דטפיח לא חשיב דופן משום דלא מצטול ליה לדורות אלא לזמן החניכה, וכעין בן שמנה בשבת שהוא חוצץ אף על פי שאינו מצטול אלא לשבת שאינו צר ציטול עכ"ל [ויעוין לעיל מד' הרא"ה בסוגין].

בגדר הדין דבעי ביטול לעולם - צ"צ שם איתא דבן שמונה ממעט בחלון ומוקמינן ליה בשבת, והרי"טצ"א (בסוגין וצ"צ שם) ביאר דאע"ג דצטומאה צעי ציטול לעולם, היינו רק משום דבלא"ה חיישינן שמא ימלך ולא הוי ציטול מעליא, ולהכי היכא דהוי מחמת איסור כגון התם דאסור לטלטלו בשבת, סגי בציטול לזמן.

אולם התוס' (צ"צ שם) כתבו וז"ל ואיירי בגוסס שימות קודם שינא שבת ואמר דשם תהא קצורתו עכ"ל, ומבואר דנקטי דאף במקום איסור צעי ציטול לעולם, ובפשוטו סברי דציטול לזמן לא מהני כלל מ"ע.

בשיטת הראשונים דסגי בביטול לזמן - שיטת רש"י ודעמיה דצטומאה סגי בציטול לשבעת ימי החג,

' אלא דלענין פנות חזינן צעירובין (מד א') דעושה אדם את חצירו דופן לסוכה אלמא דלא צעינן ציטול כלל, וז"ל דקרקע הסוכה חמירא טפי, ויעוין באבני נזר (א"ח סי' תנט סקט"ו) דהוכיח דקרקע הסוכה חשיב עיקר הסוכה טפי מן הדפנות, דהא לשיטת רש"י (כא ז) דפנות לא צעי ר"י דירת קבע, ואילו לקמן (י א') גבי סוכה שחתה הסוכה דמכשיר ר"י באין יכולה לקבל כרים וכסתות אלא ע"י הדחק, ביארו הר"טצ"א והרא"ה שדר"י לטעמיה דסוכה דירת קבע צעינן ואכמ"ל.

צריך לו כל ימי החג, ומשא"כ צדיטלו דהסקים וגמר דעתו שלא יטלנו].

ויעוין לעיל דמלשון הריצ"ן ורבינו מנוח משמע דהך ציטול הוי עשייה ממש בגוף החפלא, דמבטלו למיהוי קרקע, ומ"מ מבואר מרבינו מנוח דסגי צדיטול בלב (ומש"כ בריש דבריו ציטלו צפיו טס"ה וז"ל ציטלו צפי"י היינו צפירוש וכנ"ל) ונתבאר לעיל דהוי כעין עשייה דיחוד כלי וכיו"צ (דגידו האחרו' דסגי במחשבה גרידא) ולדבריהם החילוק מבואר בפשיטות, דבאין עתיד לפנותו לא עביד חלות ציטול כלל, ורק דאין דעתו לפנותו.

ויתבן דאף כוונת רש"י דהך ציטול היינו עשיית ציטול ע"י האדם ולהכי ס"ל דצעי דיבור, ומשא"כ אין עתיד לפנותו דל"ה עשיית ציטול מלד האדם, אלא דע"י דאין דעתו לפנותו צטיל מאליו.

והריטב"א בסוגין מסיק וז"ל והנכון דבטליה היינו שבטלו שם לעולם צין צפיו צין בלבד, ואין עתיד לפנותו היינו שאין עתיד לפנותו כל שבעת ימי החג לענין סוכה, ולענין טומאה כל זמן שהטומאה צבית עכ"ל, ובעירובין (ט"א) כתב הריטב"א וז"ל תבן ואין עתיד לפנותו פרש"י ז"ל שאנו יודעין שאינו עתיד לפנותו משם לעולם אלא שלא ציטלו צפירוש, והנכון שאין עתיד לפנותו עד זמן מרובה וכבר פירשנוהו בפ"ק דסוכה עכ"ל, ומבואר דצדכריו שם דאין עתיד לפנותו היינו לזמן מרובה ודלא כדצדכריו בסוגין (ואף דגין להידושי כאן, אך ידוע דכמה מהדורות היו לחי' הריטב"א).

ובעל המאור (א במדפה"ר) פי' דאין עתיד לפנותו היינו דגילה דעתו שאין בלבד לפנותו אלא שהוא מניחו לכל הרואה לפנותו שיפנהו עכ"ל, ומשמע דעיקר החילוק דצדיטלו הרי הוא מקפיד שלא יפנהו, ואילו אין עתיד לפנותו היינו דאף דאיהו דעתו להניחו שם, אך אינו מקפיד אם אחר יפנהו.

עפר ואין עתיד לפנותו - נחלקו הראשונים היאך הדין בעפר ואין עתיד לפנותו אליבא דרבנן, שיטת רש"י ותוס' וש"ר דאף בזה פליגי רבנן וסברי דאינו בטל, דלעולם בעינן ציטול ממש (ולכאור' דהיינו דוקא באין עתיד לפנותו כל ימי החג גרידא, אך היכא דאין עתיד לפנותו לעולם, מסתברא דמודו

צ"ח דהיינו משום דמדרבנן מלוה לישב אף בשמיני, ויעו"ש דין אי רש"י וש"ר מודו בעיקרא דדינא דבחו"ל צעי ציטול לשבעה ימים או דסברי דכיון דשמיני יו"ט הוא, כל דציטלו לז' ממילא בטל לשמיני [וצשיטת הטור היה מקום לבאר עוד ע"פ מה דלידד הצ"י (סי' שיז) דדעת הטור דקשר של קיימא דאורייתא היינו המתקיים שמונה ימים כשיטת רבנו פרץ יעו"ש].

בגדר אין עתיד לפנותו - מצינו כמה שיטות דצברי הראשונים צביאור הא דאין עתיד לפנותו, דהנה לפי פשוטו ענין הציטול היינו דדעתו להניחו שם ולא לפנותו, ומעתה נתקשו הראשונים דכמה חלוק אין עתיד לפנותו מציטול, ומצינו בזה כמה דרכים.

לשון רש"י תבן וציטלו צפיו לשבעה, תבן ואין עתיד לפנותו ולא יצטרך לפנותו כל ימי החג ומיהו לא בטלו ממש צפיו עכ"ל, וריהטת רש"י משמע דאף דצין ציטלו וצין אין עתיד לפנותו עניינם דדעתו להותיר הדבר במקומו ולא ליטלו כל שבעת הימים, מ"מ צדיטול מיירי דאמר כן צפיו (ולשון רש"י בעירובין (ע"א) צטליה להדיא ואמר לא שקילנא ליה מהכא) ואין עתיד לפנותו היינו דידוע דאין עתיד לפנותו, ודעתו כן, אך לא אמר כן להדיא. וכן נקט הריטב"א בכוונת רש"י וזה לשונו תבן וציטלו פרש"י שבטלו שם לכל שבעת הימים של חג ואין עתיד לפנותו כל ימי החג, אלא שהציטול הוא שאמר כן צפיו צפירוש, ואין עתיד לפנותו שלא אמר כן אלא שכך הוא דדעתו עכ"ל"י.

אך הריטב"א שם תמה ע"ד רש"י דכיון דלא צטלינהו אלא לשבעת ימי החג מה לי אם אמר כן צפיו או לא אמר כן, דבהא ליכא למימר דצרים שבצב אינן דצרים שאין אומרים כן אלא בנדירים הקדשות ותנאים וכיוצא בזה אבל לענין שום ציטול גלויי דעתא הוי כאמירה צפה', והיינו דהך ציטול לא הוי כלל עשייה, אלא גילוי מילתא בעלמא דדעתו להניח הדבר במקומו ולא ליטלו, ועי"ז בטל מאליו, וא"כ ליכא נפק"מ אי אמר כן צפיו או גמר בלבד, והפני יהושע כתב דאה"נ ורש"י לאו דוקא ציטלו צפיו נקט, אלא עיקר כוונתו דגמר בליבו לצטלו שם דצכה"ג הו"ל כציטלו צפיו [והיינו דבאין עתיד לפנותו לא החליט וגמר דדעתו כן, אלא דממילא כן הוא דידוע הוא דאינו

^א והראב"ד (בס' כחז שם) פירש שאין דדעתו לפנותו כל זמן שהוא תבן עד שיהא נשוף', ולכאורה כוונתו דכיון דהניחו שיהא נשוף, ידעין דמסתמא דעתו להניחו שם כל שבעת הימים (או זמן מרובה) ויעוין בס' המכתם וז"ל ושלשה עניינים הם, בטל ואין עתיד לפנותו וסתם, בטל הוא שפירש שמצטלו שם, אין עתיד לפנותו והוא שלא ציטלו צפירוש אלא שהקצהו למלאכה או לדבר אחר וידוע שלא יצטרך לו עד אחר החג, סתם הוא שאין יודע מה יעשה בו ואם יצטרך לו קודם החג אם לאו עכ"ל, וז"ל המאירי תבן שלא צטלו צפי' אפילו אינו עתיד לפנותו כל שבעה כגון שיחדה שם למלאכה שאינו צריך לה כל שבעה עכ"ל.

מנד אחר אף על פי שאינו עושה מעשה בגוף הסכך אין צו משום תעשה ולא מן העשוי, שהרי בחטט בגדיש כל שהניח בשעת אסיפתם חלל טפח צרוחצ שצעה לשם סוכה מתקנה ואח"כ וכשרה כמו שיתבאר כו' הרי הסכך נעשה הוא כתקנו שאינו צריך להיותו אחד עם הדפנות אלא יעשה הוא כתקנו ואח"כ יכשיר את הפסול הבא מנד אחר לכשיצא והכשרו עולה לו עכ"ל (ויעוין עוד צפי' הראמ"ה) אך הביא המאירי דקצת גדולי הדורות כתבו זה הפך הדברים.

וסיימו המכתם והכלצו והמאירי דלשיטת ההשלמה הוא הדין העושה סוכה תחת גג הבית אף דלא הסיר הרעפים עד אחר שסיכך מ"מ אין צריך לנענע, דהסרת הרעפים הוא המעשה להכשיר הסכך, דכי אמרינן דלריך לנענע הני מילי כשהפסול בסכך עצמו כגון חילן מחובר דלא אמרינן קצירתו זו היא עשייתו וצריך לנענע, משא"כ הכא דאין הפסול מחמת עצמו של סכך דמי למיעוט דסוגין.

והאור זרוע (סי' רפט) הביא פלוגתת הראשונים בהאי דינא וז"ל היה אומר ה"ר ברוך מריגנשבור"ק שאם עשה סוכה בתוך הבית תחת התיקרה ואח"כ הסיר התיקרה שאינו מועיל כלום כיון שתחילה עשה בפסול והתורה אמרה תולמ"ה כדאמר הכא, וה"ר יצחק הלצן הכשיר דאין שייך לומר תולמ"ה אלא היכא דגוף הסכך היה בפסול כמו גפן ודלעת וקיסוס מחוברים [ו] כמו חזילין דפסלוס רצנן, אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא שתקרה גורמת לו הכי נמי דכשר אפילו לאחר שהסיר התיקרה לאחר סיכוכה, וסיים האור זרוע וז"ל וכן הוא האמת כדבריו אפי' גפן ודלעת שהן פסול הגוף כשר אחר שקיצץ וניענע כ"ש הכא שגוף הסכך כשר שהסוכה כשירה היא לאחר שסיר התקרה עכ"ל (והוצאה עיקר הפלוגתא בהג"א סכ"ד ומשם בדרכי משה סי' תרכו).

והנה מדברי הר"י הלצן נראה לכאור' דטעמא משום דאין הפסול בגוף הסכך, ולכאורה לפ"ז הכא גבי מיעוט היה ראוי להכשיר אף בלא מעשה כלל, וכגון בהניח המיעוט על מנת לפנותו ונמלך לצטלו, אך האור זרוע שסייעו דימה להא דמהני קצירה ונענוע, ומשמע לכאורה דמ"מ צעין מעשה להכשיר, אלא דכיון דאין הפסול בגוף הסכך לא צעין מעשה להכשיר בגוף הסכך, ודימה האור זרוע מעשה שלא בגוף הסכך בפסול שלא בגוף הסכך למעשה בגוף הסכך בפסול שבגוף הסכך, וכ"נ מלשון המאירי 'שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הבא לו מנד אחר אף על פי שאינו עושה מעשה בגוף הסכך אין צו משום תעשה ולא מן העשוי' (ויעוין בפני' בסוגין ובצל"ח לעיל ב' א).

כו"ע דצטל מאליו] אך שיטת הריטב"א דבעפר ואין עתיד לפנותו מודים חכמים וכן נטה המאירי יעו"ש.

ולשוון הרי"ף תבן וציטלו הוי מיעוט וכל שכן עפר וציטלו, וכן לשון הרמב"ם (פ"ד מסוכה הי"ג) מיעטה בתבן וציטלו הרי זה מיעוט, ואין צריך לומר עפר וציטלו, אבל בעפר סתם אינו מיעוט עכ"ל, ודקדק המגיד משנה (פ"ד מסוכה הי"ג) דסברי כשיטת רש"י דאף בעפר צעין ציטול דוקא ולא סגי דאין עתיד לפנותו יעו"ש וכ"נ מרצנו אברהם מן ההר בשיתתם, אך בס' המכתם אחר דהביא דעת ההשלמה כשיטת רש"י סיים וז"ל והר"ם ז"ל לא ביאר דאינו צטל אלא בעפר סתם אבל לא בעפר ואין עתיד לפנותו עכ"ל, והיינו דכיון דסיים הרמב"ם 'אבל בעפר סתם אינו מיעוט' יש מקום לפרש דלא הצריך תחילה ציטול בדוקא, וה"ה אין עתיד לפנותו מהני ולא אחי לאפוקי אלא עפר סתם (וימתן דכיון דלא נתפרש הדין בגמ' להדיא סתם הר"ם לשונו באופן דמתפרש לתרי אנפי).

תעשה ולא מן העשוי - נחלקו הראשונים בגוונא דמיעוט גוזה הסוכה אחר נתינת הסכך, האם איכא חסרון תעשה ולא מן העשוי ובעי לנענע או לא, דהתוס' (לעיל ב' א) ביארו הא דמתן גבי נר חנוכה פסולה ולא תני ימעט ד'אי הוה תני ימעט הוה משמע כמות שהיתה מדלקת ישפילנה וזה אינו, והריטב"א שם הוסיף וז"ל ולא עוד אלא אפילו יש לה תיקון כשישפילנה למאן דסבר הנחה עושה מזה מ"מ כשנעקרה ממקומה הו"א פסולה משא"כ בסוכה ובמבוי שאפשר שלא יגע בהן ומתקנה שימעט אורה למטה בקרקעיתה עכ"ל, ומבואר דאי"ל לנענע הסכך.

וב"ב צס' ההשלמה בסוגין וביאר טעמא דמילתא משום דמעשה המיעוט שפיר חשיב עשייה והוצא צס' המכתם ובש"ר, וז"ל (כפי שהעמק צס' המכתם, ולפנינו נד' בשיבוש) כל הנך מיעוטין דחלל הסוכה צין דאיצטבא צין דתבן צין דעפר בכולם כשרה אף על פי שאינו עושה שום מעשה אחר כן בסכך, וליכא משום תעשה ולא מן העשוי, דליצטרך נענוע כמו בחילן או גפן ודלעת בשקלצן כדלקמן, דהכא כיון שעושה מעשה להכשיר הסכך אין צו עוד משום תעשה ולא מן העשוי, וכן אם היה צו סכך פסול בארבעה ומיעוטו צקנים, אף על פי שלא עשה מעשה בסכך כשר, הרי עשה מעשה להכשיר הסכך וכשרה עכ"ל וכן הוצאו דברי ההשלמה בכלצו (סי' עא) ומשם בדרכי משה (סי' תרכו).

וב"ב המאירי וז"ל ואין לתמוה צמיעוטין אלו ולומר הואיל וכשנעשה הסכך לא נעשה כתקנו כשחזר ומיעט יש כאן משום תעשה ולא מן העשוי, שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הבא לו

והראב"ד שם כתב דיש לתרץ בדוחק וז"ל אלא דאיכא למימר דרצא לא קפיד אדפנות צין דירת קבע לדירת עראי אלא אסככא, דצעינן סכך שיהא ראוי לדפני עראי, וכיון דאיכא הוצין יורדין או אצטבא הא איכא סככא דחזי לדירת עראי, ובהכי כולי שמעתתא אליבא דרצא אף על פי שהוא שינויא דחיקא עכ"ל (ויעוין משנ"ת צריש פירקין).

והמאירי בסוגין כתב ליישב וז"ל ויש שואלים לדעת רצא שפירש הענין משום דירת קבע מה הועיל מיעוט זה ומה ענין לכריס וכסתות שיפקיעו את הקבע הרי הדפנות מ"מ גבוהות והסיכוך צריך לצנין קבע כו' ונראה הטעם מפני שכל שמיעטה רואין את המיעוט כקרקע גמור ואלו היה קרקע הרי נמצאו הדפנות שאין גבוהות ויכול לעשות הצנין עראי וכל שיכול לעשותו עראי כשר אף כשעשאו קבע עכ"ל, ומשמע לכאורה דאף באצטבא אמרי' דכלפי האיצטבא אין הדפנות מתחילות אלא מכנגד גובה האיצטבא, והנך דפנות חזו לצנין עראי.

היאך מהני מיעוט לסלק חסרון דדירת קבע - ההשלמה צריש פירקין (ב א) דן להוכיח מסוגין ומדינא דאיצטבא דלית הלכתא כרצא דטעמא משום דירת קבע, דא"כ היאך מהני מיעוט והא מ"מ הנך דפנות לא קיימי אלא בקבע, וז"ל (כפי שהעסק במכתם ב, ולפינו נד' בשיבוש) אי לאו דמסתפינא מחבריא הוה אמרינן דסוגיין דצנה זה איצטבא שייכא כרצה ודלא כרצא, דהא כי צנה איצטבא או מיעטה צתצן או עפר מכל מקום הרי המחיצות למעלה מעשרים, ואי אפשר צלא דירת קבע, אצל לרצה ניחא דהא שלטא זה עינא עכ"ל, ויעוין עוד במאירי בסוגין דהרי"ף במהדורא קמא דחה סוגיין מהלכתא והשמיט כל סוגיא דמיעוט, דסבר דלרצא באמת לא מהני מיעוט.

וכן הוכיח הראב"ד (בס' כח"ב שס) וז"ל כל ההיא סוגיא דהוצין יורדין למטה מעשרים וכן צנה איצטבא באמצעיתה כולה דלא כרצא, מכדי דפנות וסכך למעלה מעשרים אמה הם, כי הוצין יורדין וכי צנה איצטבא מאי הוי, והלא דירת קבע צעי להו, דלא קיימי בדירת עראי עכ"ל³.

³ אלא דהראב"ד לא הוכיח ממיעוט צתצן ועפר (ואף ההשלמה הקדים להוכיח מאיצטבא המאוחרת) ומשום דצתצן ועפר וציטלן איכא לאוקמי מסתמא דמילא כל הסוכה צעפר וצתצן, וצכה"ג נתבטלה לגמרי המחיצה שכנגדן ונמצא דליכא מחיצה גבוהה כ' אמה, ומשא"כ באיצטבא דלא נתבטלו המחיצות אף כנגד האיצטבא, ויעוין להלן בסמוך.